

valujočim dogajanjem, živahnimi dialogi, predvsem pa pronicljivo psihologijo. Tehnične sestavine, kot so spominske retrospektive, tok zavesti in notranji monolog, pa Tujca mnogokje postavljajo blizu modernemu romanu. Kompozicija dela je docela izvirna in domiselno pretehtana, slog — drugačen pri Slodnjaku ne more biti — jedrnat in temperamenten. Tako moremo svoje razmišljanje skleniti z ugotovitvijo, da je prof. Slodnjak tudi ob Cankarju izpričal, da sodi med naše vodilne znanstvenike in obenem med pomembne pripovednike.

Vilko Novak

Ljubljana

KOŠIČEV PREZRTI VIR

Dognanje, da je prekmurski pisatelj Jožef Košič del svojega anonimnega vzgojnega dela *Zobrisani Sloven i Slovenka med Múrov i Rábov* (Körmendin, b. 1., med 1845 — 48, prim. V. N., Košič in Slomšek, ČZN 1834, 160—62) povzel po Slomškovem Blažetu in Nežici, ni nič zmanjšalo njegovega pomena, saj je to pomemben stik z ostalim slovenskim slovstvom, pri Košiču pa je toliko izvirnega jezikovnega in vsebinskega o ljudskem življenju, da nam je poleg njegovega madžarskega spisa o življenju v Prekmurju iz 1824 in 1828 prav ta knjižica dragocen vir (prim. V. N., Gradivo J. K. za etnografijo Prekmurja, Slov. etnograf II, 1949). — Košičev jezik pa kaže močne stike s kajkavščino, zato me ni presenetilo, ko sem pred leti našel v V. Dukata knjigi Sladki naš kaj (Zagreb, 1944, 142—47) poglavje iz Juraja *Mulih*a (r. v Črnomlju) knjige Škola Kristuševa (Zagreb, 1744) »Deržanja vu Tovarištvu drugeh«, v katerem sem prepoznal nekaj Košičevega besedila. Naročil sem fotokopijo celotnega poglavja, toda ob pripravi svojega Izbora prekmurskega slovstva sem na to najdbo pozabil.

Košič se daleč ni tako tesno naslonil na jezuita Mulih, kot se je v prvih poglavjih svoje knjižice o učitelju in šoli, pa tudi Nike občinske i posebne návade i šegé (s samostojnim uvodom, 21—30) o vedenju v cerkvi, med enakimi in delno tudi v poglavju o gostiji (33—37) naslonil na Slomškovo delo. Razsvetljenski Mulih je bil s svojo naravnost špansko etiketo sedaj po sto letih že v mnogem zastarel, da je Košič mogel samostojno prilagoditi krajevnim razmeram in svojemu poznavanju ljudi ter vzgojiteljskemu pojmovanju svoja nazorna, krepko napisana navodila. Mulih je naslovil célo poglavje *Regule dvorjantstva* (po Belostencu: *Aulica urbanitas*, pravila lepega vedenja) in je že s tem označil časovni izvir svojega pisanja.

Košič je najprej upošteval Mulihovo besedilo v poglavju *Kakda se držiš nazouči Gospouda* (24—26), čeprav je tako glede naukov kot vrstnega reda zelo samostojen. Medtem ko Mulih govori o tem, kako se naj vede kmet »dojduči k Po-

glavaru«, je Košič bolj splošno naslovil poglavje, kar upošteva v vsem poteku. K-evo l. t. »Gda Gospouda srečaš...« najdemo pri M-u v odstavku: »Kada se z kojem preštimanem človekom... na putu zestaneš« (Dukat, n. d. 143). Samostojne so K. t. 2—7, v t. 8: Gospoudi se more v obraz gledati — je M. povedal: malo pod obraz... Navodila 9 in 10: Či se ti kiha... najdemo v Mulihovem uvodnem odstavku (izvirnik 495, Dukat 142): Ako hočeš kašljati ali kehnuti, le obširneje. — Pri K. 17: Či s kákšim Gospoudom ideš dáj njim desnico... je M. povedal nadrobno: Ako se z vekšem ter preštimanem človekom moraš šetati, tak mu najpervič desnu stran pusti... Podobno tudi o pokrivanju glave v t. 18, kjer je K. še dodal: Gospodi se skrivati, pred njimi pobegniti, je po divjáčkom; Mulih pa v več vrstah povedal, kako »njega z odkritum glavum stoječ poštuj... ne sedi, niti se pokri...« (Dukat, 143). V t. 11—16 ni vidnejših sledi Mulihovega besedila, ker govori K. v njih o gospodovem obisku na kmetovem domu.

Čprav je K. poglavje: Kakda se držiš med ednákimi? (28—30) posneto po Slomšku, je vendar v njem nekaj stavkov, ki bi utegnili biti po Mulihu, npr. t. 1: Po pouti... ne guči sam z seboj (Dukat 145; ali se sobum razgovarjati...) in t. 8: V lúckoj hiži... ne štoverjaj, ne premetávaj..., kar je zajeto v M. opominu: »... né pošteno onde njegove kníge ali druga dugovanja prez dopuščenja pregledati; a jošče menje njegove liste čteti« (Dukat 143).

Tudi v Košičevem poglavju: Kakda se držiš v družbi vnohoféle lúdh? (31—33), čprav samostojno zasnovanem, utegnemo videti sledove Mulihovih »regul«, npr.: K. 2: ... drúgim v guč ne vujdávaj... — pri Mulihu: ... kaj ti znaš, pusti ga drugem povedati... (Dukat 146). K. 4: Od nenazoučnih húdo ne guči; sám od sébe dobroga túdi nej... — Mulih: ... da se niti... bližnji vredno ne zbantuje... Od svoje pako plemenčine... ne pristoji se mnogo govoriti... Kar je Košič jedrnato konkretiziral: »Drugi spol z nesrámnim gučom v smejh správlati, je v pekeo ogenj nositi« 31, t. 5), je Mulih povedal splošno: »... ne donašaj na spomenek vsakojačke nonije, ali kaj bi se za čije poštenje zadevalo... ne pristoji... jošče menje nepoštena ali pogibelna napervo donašati... tak razgovor koliko moreš, spametno drugam obrni...« In: »Zato sveteh rečih vu šalu ne vleci, niti nepošteneh, nečisteh...« (Dukat, 145—46). Tako je tudi Košič svetoval: »... hitro na kaj bougšega obrni guč... i tak lagoje klopotanje stavi« (31—32).

Tudi v Košičevi t. 8: »Nikoga kakšté siromaškoga ne ošpotaj, niti ne dráščí ovim za smej« — je zajeto v Mulihovem odstavku: Gde né mesta niti zroka smeha niti šale, onde se ne pristoji smejati, jošče menje iz tudega zloga pripečenja, kaj bi se drugemu žal videlo. Zato i od rečih takovih čuvaj se, koje bi drugoga zbantovali« (Dukat, 146). In še v naslednjih dveh odstavkih so stavki, ki se krijejo s Košičevim besedilom: »Nikomu njegove grehote pred drugimi napervo ne donašaj, niti telovne falinge niti kaj takvoga, kaj bi mu sram zavdalo« (Dukat 144—45) in: »Šala tvoja naj bude poštena... da vredno nikoga ne zbantuje niti ne zpači« (Dukat 145).

Čprav je Košič povzel poglavje *Kakda se držiš na kákšem gostšenjej?* (33—37) po Slomškovi knjigi, je samostojen njegov uvod, ki se nanaša na tedanje prekmurske razmere: krstítje bi naj opustili, gostúvanje naj bo zmermo, je v njem

tudi marsikaj, kar najdemo — mnogo obširneje — pri Mulihu, v podpoglavju Deržanja pri stolu sedečega (Mulih, n. d. 506—14, Dukat tega podpogl. nima). Tako v t. 6 opominja Košič: Vručo hrano dugo groužati, na glas pihati, je grdo... , kar je pri Mulihu t. 6: Na toplu jestvinu nepristoji se pūhati, nego je lepše malo počekati« (508). Košič v t. 8: ... čonte (kosti) pod stol nelūčaj, nego položi na kraj tanjéra. — Nájdeš mūho, vlás... v hráni, tisto ne pokáži, nego zakrij na strán... — Mulih v t. 7 le splošno opominja: Podstol nikaj ne hitaj; nego ako bi kaj odurnoga bilo potrebno iz vust izvaditi... Koščice vendar črešnjeve, višnjeve i druge spodobne... na tanjer postaviti... Košič je tu glede na kmečke razmere stvaren. — Kar je povedal Košič v t. 10 jedrnato: Od prenágloga i preveč parouvnoga vsebemetanja se zadržávaj, to Mulih obširno opisuje v t. 13 do 16 (str. 511 do 512). Mulihovih navodil v zadnjih petih odstavkih Košič ni upošteval. Ostale opomine, predvsem glede plesa, pa je povzel iz Slomškove knjige.

Mogoče je, da je Košič povzel kak nauk iz kakega drugega vira, mogoče celo iz takega, ki ga je uporabljal tudi Mulih. Toda kajkavske knjige so bile v njegovem času v Prekmurju še splošno razširjene — to dokazujejo poleg Košičevega jezika tudi najdbe v prekmurskih župniščih — da imamo lahko prevzeme iz Mulihove knjige za dokazane. Zdaj nam je še bolj umljivo, zakaj je Košičeva knjižica anonimna, čeprav je v njej tudi mnogo samostojnega. To dognanje je treba dodati v moji monografiji Jožef Košič, prekmurski pisatelj, Razprave III. SAZU, 2. razr., 1958, 233—79.

Jože Pogačnik

Filozofska fakulteta v Novem Sadu

GLOSIRANJE PREŠERNOVE GLOSE

Prešernova *Glosa*, katere prva varianta je bila objavljena 1834. leta v četrtem zvezku *Kranjske čbelice* (str. 3—5), še vedno izziva na premislek. Zadnje tri razlage, ki so jih prešernoslovci posvetili temu tekstu (J. Kos, J. Martinović in B. Paternu), se kljub stičiščem v mnogočem bistvenem med sabo dovolj razločujejo.¹ Ker je *Glosa*, tako kot večina Prešernovih pesmi, pomensko enoumna in smiselno jasna, gredo omenjeni razložki na rovaš ne do konca izpeljanih miselnih in metodoloških izhodišč raziskovalcev, ki so se praviloma zadrževali na zunanjih vsebinskih razsežnostih, premalo pa so spoznavali in povezovali njene notranje sestavine. Različnost interpretativnih storitev in idejna strnjnost pesniškega teksta, o katerem gre beseda, zahtevata poskus nove razlage, ki naj bi prevladala protislovja v dosedanjih prijemih in prinesla miselno ko-

¹ Gre za naslednja dela: Janko Kos, *Prešernov pesniški razvoj* (1966), Juraj Martinović, *Apsurd i harmonija* (1973) in Boris Paternu, *France Prešeren in njegovo pesniško delo I* (1976).